

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, доцента Рєзніка Олега Миколайовича на дисертаційне дослідження Денисюк Ілони Іванівни «Адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення», поданого на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право

Актуальність теми дослідження

Виконана на кафедрі адміністративного та фінансового права Національного університету біоресурсів і природокористування України дисертаційна робота Денисюк Ілони Іванівни «Адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення» є своєчасною та характеризується високим ступенем актуальності, про що переконливо доводиться у вступній частині роботи.

Сучасний стан довкілля в Україні є вкрай негативним. Як констатується на нормативному рівні (в Основних засадах (стратегії) державної екологічної політики України на період до 20230 року, затверджених Законом України від 28.03.2019 р. № 2697-III) постійно збільшується кількість екологічних проблем, викликаних незбалансованою експлуатацією природних ресурсів та низькою пріоритетністю питань захисту довкілля. Цим же документом серед першопричин такої ситуації названо незадовільний рівень дотримання природоохоронного законодавства та екологічних прав і обов'язків громадян, а також незабезпечення невідворотності відповідальності за його порушення.

Одним із можливих способів покращення ситуації, зокрема в частині дієвості такого виду юридичної відповідальності, як адміністративна, може стати підвищення ролі суду як органу, уповноваженого розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення.

Слід констатувати, що існуючі на сьогодні нормативні акти адміністративного законодавства, що складають основу правового регулювання

судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення, незважаючи на триваючі процеси реформування, містять досить значну кількість недоліків. Звідси обумовлена необхідність проведення досліджень, спрямованих на розробку як теоретичних, так і практичних рекомендацій щодо удосконалення норм адміністративно-деліктного та адміністративно-процедурного законодавства. Додатково підкреслюється важливість даного дисертаційного дослідження й низьким ступенем розробки даної тематики на доктринальному рівні.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

За розглядом змісту дисертації та автореферату Денисюк Ілони Іванівни можна ствердно визначити достатній ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Методи наукового пізнання, застосовані автором під час дослідження, обрані з урахуванням мети дисертаційної роботи, а також специфіки її об'єкта і предмета.

Об'єкт та предмет дослідження не викликають суттєвих зауважень. Так, об'єктом дослідження є суспільні відносини, пов'язані із розглядом судами справ про екологічні адміністративні правопорушення. Предмет дослідження складають адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Можна стверджувати, що реалізація визначених завдань дозволила авторові досягти мети дослідження, яка полягає у здійсненні комплексного наукового аналізу адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення та розробці відповідних пропозиції щодо удосконалення законодавства у цій сфері.

Науковий апарат рецензованої дисертації та її автореферату є достатньо високим, матеріал викладений чітко, логічно, послідовно, доступно і юридично грамотно. Проведене дослідження наявних досягнень теорії і практики сучасного адміністративного права, положень суміжних дисциплін, зокрема екологічного права, дозволило автору належним чином обґрунтувати авторські позиції. Власні висновки, пропозиції дисертант підтверджує критичним аналізом чинного законодавства та практики його застосування, існуючими позиціями провідних фахівців даної галузі. Доволі великою за обсягом та широкою є наукова та емпірична база дослідження, яку складають чинне, ретроспективне та перспективне законодавство України і зарубіжних країн, наукові праці з теорії держави та права, конституційного, адміністративного права та процесу, екологічного, природноресурсового права, вітчизняна та зарубіжна література, публікації у засобах масової інформації за цією тематикою, матеріали судової практики. Автор використав достатню кількість літературних та нормативних джерел (330 найменувань) та творчо підійшов до їх опрацювання.

Основні авторські пропозиції, висновки та практичні рекомендації, сформульовані в дисертаційній роботі (с. 203-207), належним чином обґрунтовані та апробовані на наукових та науково-практичних конференціях, семінарах як на національному, так і міжнародному рівнях.

Результати дослідження було викладено в 10 публікаціях, з яких: 6 – статей у наукових фахових виданнях України, 1 – публікація у зарубіжному виданні, 3 – тези доповідей.

Результати рецензованого дисертаційного дослідження було реалізовано у нормотворчості, правозастосуванні та навчальному процесі.

Зміст тексту дисертації відповідає змістові опублікованих наукових праць за темою дослідження, а також наведеній загальній характеристиці роботи та викладенню її основного змісту і висновків у авторефераті. Констатуємо їх

ідентичність. Структура дисертації побудована логічно. Висновки роботи чітко сформульовані та відображають основні результати. Зміст та оформлення дисертаційного дослідження, а також списку використаних літературних та нормативних джерел відповідає встановленим вимогам.

Наукова новизна та достовірність результатів досліджень

Оцінюючи ступінь наукової новизни дисертаційної роботи Денисюк Ілони Іванівни, варто відмітити, що ця робота фактично є першим комплексним дослідженням в науці адміністративного права адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Можна підтримати більшість положень наукової новизни дисертаційної роботи Денисюк Ілони Іванівни.

Насамперед, варто відмітити запропоновану автором дефініцію «підсудне екологічне адміністративне правопорушення» - «протиправне, підвищеного ступеня суспільної шкідливості винне діяння (дію чи бездіяльність) особи, що порушує встановлені законодавством вимоги щодо використання та охорони природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки, яке спричиняє чи може спричинити шкоду навколишньому природному середовищу та (або) здоров'ю людини, за здійснення якого законодавством передбачена адміністративна відповідальність та розгляд справ по якому, згідно законодавства, віднесено до компетенції суду (судді)» (с. 20).

Безумовний інтерес становить проведене вперше визначення особливого місця суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення, через виділення таких спеціальних рис: наявність нерозривної взаємодії та взаємодоповнення функцій органів еколого-адміністративної юрисдикції та суду в частині досягнення мети державного та громадського екологічного контролю (враховуючи виключну судову підвідомчість ряду екологічних адміністративних правопорушень);

неможливість досягнення судом мети провадження у справах про адміністративні екологічні правопорушення за відсутності взаємодії з іншими органами адміністративної юрисдикції (виходячи із стабільності провадження); визнання судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення одним із способів втілення в життя гарантій екологічних прав громадян; здійснення судом у провадженні у справах про екологічні адміністративні правопорушення правозахисної діяльності, яка втілюється у можливості даного органу вирішувати питання про відшкодування заподіяної екологічної шкоди (с. 20).

Не можна оминати увагою й здійснену в роботі історико-правову періодизацію процесу становлення та розвитку законодавства про адміністративну відповідальність за екологічні правопорушення та ролі суду у її застосуванні.

Заслуговує на увагу і запропоноване дисертанткою удосконалення поняття «екологічне адміністративне правопорушення» в частині визначення вимог, які порушуються, та наслідків діянь (с. 21 та с. 81).

Можна також підтримати дисертантку в необхідності вирішення судом на етапі підготовки справи до розгляду питання про наявність причин, які унеможливають розгляд справи про адміністративні правопорушення суддею, а також участь у судовому процесі представника, захисника, експерта, перекладача та спеціаліста (с. 21).

Слушними є пропозиції автора в частині удосконалення процесу розгляду судами справ про екологічні адміністративні правопорушення по суті, зважаючи на специфіку змісту таких правопорушень. Зокрема, обґрунтування необхідності залучення до участі у судовому розгляді відповідних справ експертів, удосконалення Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині підстав та ініціаторів проведення експертизи, вимог до суб'єктів, які її здійснюють, вимог до висновку експерта (с. 206).

Аргументація необхідності включення до переліку суб'єктів, які беруть участь у провадженні у справах про екологічні адміністративні правопорушення (включаючи стадію судового розгляду) спеціаліста (у разі потреби використати спеціальні знання та за відсутності підстав для проведення експертизи) (с. 206). Пропозиція про встановлення обов'язковості у матеріалах справи фото- та/або відеофіксації екологічних адміністративних правопорушень в якості доказів (с. 163, с. 206).

Безсумнівним здобутком дисертантки є формулювання конкретних пропозицій щодо внесення змін і доповнень до Кодексу України про адміністративні правопорушення в частині регулювання судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення (с. 68, 146, 147, 194-197).

Дисертація містить низку й інших напрацювань теоретичного та практичного характеру, які є своєчасними і можуть бути використані науковцями та практичними працівниками для подальшого удосконалення правового забезпечення судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення.

Дисертація написана українською мовою, зауважень до стилю написання, логічності викладення матеріалу не викликає. Матеріал викладений дисертанткою згідно з вимогами, що ставляться до такого виду робіт.

Структура і зміст роботи свідчать про цілісність дослідження. Робота завершується логічно сформульованими висновками, пропозиціями щодо вдосконалення чинного законодавства України.

Анотат дисертації за своїм змістом відповідає основним положенням дисертації. Публікації автора достатньо повно відображають зміст дисертації.

У дисертації визначено нові підходи до вирішення існуючих проблем судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення та висвітлено низку актуальних і важливих положень, які обумовлюють

достовірність та новизну наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукова і практична цінність дисертації

Викладені в рецензованій дисертаційній роботі теоретичні узагальнення та практичні пропозиції мають важливе значення як для юридичної науки загалом, так і для науки адміністративного права зокрема. Результати дослідження можуть бути використані в нормотворчості – для надання пропозицій щодо удосконалення чинного Кодексу України про адміністративні правопорушення, інших нормативних актів, що регулюють питання судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення, розробки проектів нормативних актів в рамках реформи адміністративного законодавства; правозастосуванні – для розробки пропозицій щодо удосконалення адміністративно-правового забезпечення судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення; навчальному процесі – під час викладання курсів «Адміністративне право України» та інших спеціальних курсів у юридичних закладах вищої освіти, а також написання монографій, підручників, посібників.

Зазначені пропозиції впроваджені в діяльність Науково-дослідного інституту публічного права; юридичного факультету Національного університету біоресурсів і природокористування України; Лугинського районного суду Житомирської області.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Констатуючи позитивні положення даної роботи, разом з тим, до неї можна висловити й певні зауваження критичного характеру, вказати на деякі прогалини та положення, що є суперечливими, дискусійними або вимагають додаткової аргументації, корегування.

1. На с. 21 дисертації автор вказує на необхідність диференціації адміністративної відповідальності за екологічні (у тому числі підсудні) правопорушення фізичних осіб (як загальних суб'єктів) та фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності (як спеціальних суб'єктів) шляхом прямої вказівки на це у статтях 52, 53, 53-1, 53-3, 54, 55, 57, 59, 59-1, 60, 61, 63, 64, 65, 65-1, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 77, 77-1, 78, 79, 82-1, 82-2, 82-4, 82-5, 82-6, 82-7, 83, 83-1, 85, ч. 2 ст. 85-1, 86-1, 87, 88, 90, 90-1, 91-1, 91-2, 91-3 Кодексу України про адміністративні правопорушення. Основні аргументи на користь цього автор наводить на с. 107-108 дисертації. Водночас в роботі відсутня інформація щодо того, чи враховувала автор існуючу в наукових колах позицію (прихильником якої є, зокрема, д.ю.н., проф. Петков С. В.) щодо звуження кола суб'єктів адміністративної відповідальності лише до посадових осіб. Хотілося б почути думку автора з цього приводу.

2. У своїй роботі дисертантка неодноразово звертається до міжнародного досвіду врегулювання окремих аспектів судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення: при визначенні підвідомчості таких правопорушень (підрозділ 1.1); визначенні місця суду в системі органів, уповноважених розглядати справи про екологічні адміністративні правопорушення (підрозділ 1.2); характеристиці складів підсудних екологічних адміністративних правопорушень (підрозділ 2.2); виявленні проблем у правовому забезпеченні підготовчого етапу розгляду справ про такі правопорушення судом (підрозділ 3.1); дослідження питання щодо якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення (підрозділ 3.3) тощо. При цьому автор детально вивчає нормативні акти лише пострадянських країн, таких як Білорусь, Росія та Казахстан. Європейське ж законодавство у цій сфері згадується лише поверхово при дослідженні ролі суду в застосуванні адміністративної відповідальності (с. 43, 44), можливості застосування юридичної відповідальності до юридичних осіб (с. 105), факту

існування екологічних судів (с. 144). Зважаючи на євроінтеграційні процеси дисертантці варто було б більш детально зупинитись на досвіді правового забезпечення судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення за європейським законодавством.

3. Дискусійною видається пропозиція авторки щодо розширення переліку санкцій за підсудні екологічні адміністративні правопорушення через доповнення його таким видом, як «безоплатне вилучення» (с. 193, 202 та 207), зважаючи на існування в чинному законодавстві такого адміністративного стягнення як конфіскація.

4. На с. 22 роботи автор в цілому слушно пропонує прийняти окремий акт у формі постанови Пленуму Верховного Суду «Про судові рішення у справах про адміністративне правопорушення», вказуючи що це має стати «одним із способів підвищення якості судових рішень у справах про екологічні адміністративні правопорушення, дотримання критеріїв законності і обґрунтованості, врахування міжнародних вимог щодо якості судових рішень та напрацювань теоретичного характеру щодо їх структури та змісту». Однак жодної інформації щодо можливого змістовного наповнення запропонованого документу автор не надає. На наш погляд, робота значно виграла б у разі розробки дисертанткою проекту зазначеної постанови.

Але наведені зауваження мають рекомендаційний, дискусійний характер і істотно не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Денисюк І. І. та не зменшують її теоретичну та науково-практичну значимість як для науки адміністративного права, так і для правозастосовної практики. Дисертація вносить конкретний вклад у розвиток правової науки взагалі, та у дослідження адміністративно-процесуальних засад судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення зокрема.

Висновок

Дисертація є самостійним науковим дослідженням Денисюк Ілони Іванівни, всі посилання на наукові праці оформлені належним чином. Наукові статті, опубліковані за темою дисертаційного дослідження у фахових виданнях, свідчать про якість проведеної роботи, базуються на особистих поглядах та результатах праці дисертантки.

Тема і зміст дисертації відповідають науковій спеціальності 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право», а також свідчать, що її автор добре володіє досягненнями сучасної науки адміністративного права і відповідними навичками ведення самостійного наукового дослідження.

Дисертація оформлена у повній відповідності з вимогами, що, пред'являються до монографічних досліджень такого типу. Автореферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження.

Дисертаційне дослідження «Адміністративно-процесуальні засади судового розгляду справ про екологічні адміністративні правопорушення» відповідає паспорту спеціальності, вимогам, що висувуються до кандидатської дисертації МОН України, Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, а її автор Денисюк Ілона Іванівна – заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата юридичних наук зі спеціальності 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право.

Офіційний опонент:

Заступник директора з наукової роботи
Навчально-наукового інституту права
Сумського державного університету,
доктор юридичних наук, доцент

 О.М. Резнік

